

18 De online drillcultuur in Rotterdam: provocaties, bedreigingen en beefs op social media

R.A. Roks¹ en J.B.A. van den Broek²

18.1 Inleiding

In *The Digital Street* (2019) beschrijft Jeffrey Lane hoe straatculturen de afgelopen jaren zijn losgekoppeld van een geografische locatie en zijn opgesplitst in een fysieke en een digitale straat. De centrale premisse van het werk van Lane is dat de opkomst van digitale technologieën zoals social mediaplatforms als Facebook en Instagram het leven op straat – en daarmee ook de straatcultuur – heeft veranderd. De ervaringen van jongeren worden tegenwoordig in sterke mate beïnvloed door digitale technologie, hetgeen resulteert in een straatcultuur die zowel online als offline vorm en inhoud krijgt. Meer in het algemeen wijst Lane op de digitalisering van ‘*the code of the street*’ (Anderson, 1999) of, in de woorden van Stuart (2019), een ‘*code of the tweet*’.

In Nederland zien we het thema van de digitalisering van de straatcultuur terugkomen in maatschappelijke ophef en zorgen over de opkomst en populariteit van de drillrap. Dit uit Chicago en het Verenigd Koninkrijk overgewaaid subgenre van rapmuziek kenmerkt zich door de hyperbolische communicatie van geweld in muziek, maar vooral ook in een online (jeugd)cultuur (Ilan, 2020; Stuart, 2020; Roks & Van den Broek, 2020). Bahara en Stoker (2020) wijzen in een artikel in *de Volkskrant* op een online drillcultuur waarin beelden worden verspreid van drillrappers en hun aanhang die elkaar, soms met een mes, te lijf gaan of beogen elkaar te laten ‘*dashen*’ (rennen). Geïnspireerd door de voorbeelden van de scoreboards uit de UK-drill zou er zelfs sprake zijn van (online) puntensystemen, waarbij betrokkenheid bij geweldsincidenten zou resulteren in punten die de status van drillrappers of -groepen ten goede zouden komen. Ook *NRC Handelsblad* besteedt onder de kop ‘Wie moordt, die scoort in drillrap’ aandacht aan deze online puntensystemen in de Nederlandse drillrapcultuur (Bos & Van der Poel, 2020).

Waar in discussies in de media de vraag wordt opgeworpen of er sprake is van een causaal verband tussen de opkomst van drillmuziek en messengeweld, of de aandacht uitgaat naar de negatieve invloed op jongeren vanwege ‘de verheerlijking van wapens en geweld door drillrap groepen’ (Actieplan Wapens en Jongeren, 2020, 7), richten wij ons in dit hoofdstuk op de (veranderende) dynamiek van geweld door jongeren die laveren tussen online en offline ruimtes. We putten daarvoor uit een netnografisch onderzoek naar de Rotterdamse drillcultuur (Roks & Van den Broek, 2020). De term netnografie werd geïntroduceerd om te verwijzen naar een manier om de centrale principes van etnografisch onderzoek toe te passen op het bestuderen van digitale gegevens die openbaar op het internet worden gedeeld (Kozinets, 2002; Kozinets, 2015, 79; Costello e.a., 2017). Tussen maart en september 2020 werd op de social mediaplatforms Instagram, Snapchat en Telegram het online gedrag van Rotterdamse

---

¹ Dr. Robby Roks is universitair hoofddocent bij de sectie Criminologie van de Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam. E-mail: roks@law.eur.nl.

² Drs. Jeroen van den Broek is als buitenpromovendus verbonden aan de sectie Criminologie van de Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam.

drillers dagelijks geobserveerd. In deze periode werden in totaal 2.600 schermafbeeldingen en -video's verzameld (Roks & Van den Broek, 2020, 154-160). Het gros van het empirische materiaal dat we in dit hoofdstuk zullen bespreken, is afkomstig van een select aantal drillers uit onze studie. In totaal gaat het om ongeveer een dozijn drillers uit Rotterdam en Amsterdam.

We beginnen dit hoofdstuk met een overzicht van de beschikbare wetenschappelijke inzichten als het gaat om groepsconflicten en geweld in het digitale tijdperk. Vervolgens geven we een beschrijving van de online drillrapcultuur in Rotterdam. Onze aandacht gaat daarbij vooral naar het gebruik van social media door de drillers en de manier waarop zij social media gebruiken om elkaar uit te dagen en te bedreigen. We besluiten onze bijdrage met enkele conclusies over de communicatie van geweld in het digitale tijdperk.

18.2 Groepsconflicten en geweld in het digitale tijdperk

Een robuuste bevinding in onderzoek naar straat- en gangculturen is de centrale rol van geweld op straat (Ilan, 2015, 95). Anderson (1999, 72-79) stelt dat individuen op straat een zekere bereidheid tot geweld moeten kunnen communiceren, onder andere om zorg te dragen voor hun eigen veiligheid. In navolging van Anderson heeft Hallsworth (2013, 149) het over het cultiveren en construeren van een 'social presentation of self' die past binnen de context van de straat en samenhangt met competenties rondom geweld en mannelijkheid. Young (1999, 12) beschouwt deze gewelddadige zoektocht naar respect zelfs als een universele criminologische wetmatigheid. Op straat kan een gewelddadige reputatie gezien worden als macht en dwingt het respect af: een bevinding die wordt ondersteund door empirisch onderzoek verricht op de straten van steden over de gehele wereld (voor een overzicht zie Roks, 2016, 183). Deze studies illustreren bovendien dat een gewelddadige reputatie op straat ook een belangrijk middel vormt om toekomstige aanvallen en conflicten en daarmee slachtofferschap te voorkomen (Anderson, 1999, 76-79).

Minder duidelijkheid bestaat over wat de opkomst van social media betekent voor de dynamiek van geweld op zowel de fysieke als de digitale straat. Het beschikbare onderzoek naar de relatie tussen social media en geweld is tot op heden echter schaars te noemen (voor een overzicht zie Peterson & Densley, 2017; Irwin-Rogers e.a., 2018). Op basis van een analyse van de Twittercommunicatie van een ganglid uit Chicago laten Patton en collega's (2017, 1012) zien dat de gebruikelijke mechanismen van ganggeweld, zoals de zoektocht naar status en conflicten tussen groepen, zich niet langer beperken tot de fysieke straten, maar zich in toenemende mate ook online afspelen. Een mogelijke consequentie hiervan is dat de dynamiek van geweld zich anders manifesteert. Zogenaemde 'networked publics' – een term van boyd (2014, 11-14), die verwijst naar de manieren waarop de leefwerelden van personen zijn ingebed in netwerken op social media – op de digitale straat vertonen immers een aantal fundamentele punten van verschil. Anders dan op de traditionele fysieke straat wordt content op social media gekenmerkt door 'persistence, visibility, spreadability and searchability' (boyd, 2014, 11). Geweld op de digitale straat, ook in de symbolische variant van het dreigen met geweld, heeft daarmee de potentie om een groot publiek van vrienden, rivalen en anderen betrokkenen te bereiken en, langs die weg, het ontstaan en verloop van conflicten en geweld te beïnvloeden.

In toenemende mate besteden wetenschappelijke studies aandacht aan wat wordt beschreven als ‘*cyber banging*’ (Haut, 2014) of ‘*internet banging*’ (Patton e.a., 2013) en, meer in het algemeen, aan het onderzoeken van de relatie tussen social media en geweld (voor een overzicht zie Peterson & Densley, 2017; Irwin-Rogers e.a., 2018). Omdat deze digitale communicatie van geweld kan resulteren in vergelijkbare gevoelens van angst als de fysieke dreiging met geweld (Peterson & Densley, 2017, 194), lijken social media een effectief middel voor jongeren die zijn ingebed in een straatcultuur. Gangleden lijken social media te gebruiken om mensen lastig te vallen en te bedreigen, maar ook om rivaliserende groepen uit te dagen tot gewelddadige confrontaties (Deuchar & Holligan, 2010; Pyrooz e.a., 2015; Patton e.a., 2016; Patton e.a., 2017; Lynes e.a., 2020). We zien daarbij dat specifieke functionaliteiten van social media de activiteiten en praktijken van gangleden of jongeren op straat faciliteren en in sommige gevallen vergemakkelijken. Zo illustreert het onderzoek van Patton en collega’s (2017, 1011) hoe gangleden social media gebruiken om hun aanwezigheid in hun eigen buurt te communiceren, bijvoorbeeld als uitdaging richting hun rivalen, maar ook om de geografische locatie van de buurt van hun rivalen te delen.

Bovendien kennen symbolische handelingen als het betreden van het territorium van rivalen, zoals we kennen uit onderzoeken naar gangs (Moule e.a., 2017, 53), een online equivalent in de vorm van ‘*spatial referencing*’. Een voorbeeld hiervan wordt geïllustreerd door Patton en anderen (2016, 594), die opmerken dat socialmediaplatforms jongeren de mogelijkheid bieden om de buurt van hun vijanden of rivalen te betreden zonder offline te worden waargenomen en hier foto’s of video’s van te maken en online te plaatsen. Vergelijkbaar zijn de bevindingen van Van Hellefont (2012, 175-177), die beschrijft hoe jongeren foto’s van zichzelf uploaden tegen de achtergrond van metrostations van rivaliserende groepen. Social media bieden zo mogelijkheden om rivalen te bedreigen en uit te dagen zonder de onmiddellijke dreiging van gewelddadige vergelding zoals tijdens fysieke bedreigingen (Patton e.a. 2017, 1012).

Sommige aspecten van ‘*internet banging*’ gaan echter verder dan alleen het uitdagen van anderen op social media. Johnson en Schell-Busey (2016, 73) beschrijven bijvoorbeeld dat gangleden social media en rapmuziek gebruiken als ‘a new bottle for old messages’ in de vorm van het uitwisselen van bedreigingen met rivaliserende groepen, hetgeen in sommige gevallen resulteert in offline gewelddadige vergeldingen. Het dreigen met geweld op de digitale straat kan op verschillende manieren. Er zijn studies waarin jongeren online het gebruik van vuurwapens expliciteren (Patton e.a., 2017, 1007-1008), bijvoorbeeld door het posten van foto’s waarop zij poseren met wapens (Roks, 2016, 188-190). In sommige gevallen lijken de bedreigingen ook subtieler en voor buitenstaanders wellicht niet direct te ontcijferen, bijvoorbeeld omdat gangleden gebruikmaken van een weloverwogen emoji’s om een bedreiging over te brengen (Patton e.a., 2017, 1008).

Waar bepaalde elementen van geweld op de digitale straten gelijkenis vertonen met de manier waarop de dynamiek van geweld vorm krijgt op de fysieke straten (Haut, 2014; Lane, 2019), is er ook een aantal noemenswaardige verschillen. Geweld dat zich voordoet op de fysieke straat kan terechtkomen op de digitale straat, bijvoorbeeld omdat foto’s en video’s van geweldsincidenten online worden geplaatst (Irwin-Rogers e.a., 2018, 404). Deze digitale gewelddadige content heeft de potentie om viraal te gaan. Het gevolg kan zijn dat de (online) groepsdruk dermate groot wordt, onder andere omdat het online publiek op de digitale straat

vele malen groter en anoniemer is dan offline (Urbanik & Haggerty, 2018, 1356), dat jongeren zich genoodzaakt voelen om met geweld te reageren (Irwin-Rogers e.a., 2018, 406). Dit kan resulteren in ‘*vicious online-offline violence*’ (Irwin-Rogers e.a., 2018, 404), waarbij de veranderende dynamiek van geweld op de fysieke en digitale straat niet alleen het proces van conflicten kan versnellen, maar het ook kan resulteren in een amplificatie van geweld (Lane, 2019, xi). Veel van het beschikbare onderzoek benoemt social media dan ook als een katalysator of trigger voor fysiek geweld (Patton e.a., 2013; Lauger & Densley, 2018; Moule e.a., 2017; Irwin-Rogers e.a., 2018; Urbanik & Haggerty, 2018).

In het merendeel van de bovenstaande onderzoeken overheerst volgens Stuart (2019, 3) een theoretisch perspectief van ‘parallelisme’ waarbij online activiteiten offline gedragingen zouden spiegelen. Door social media te zien als een aanvullend of additioneel podium voor gewelddadige conflicten is de verwachting dat online uitingen van geweld de frequentie en intensiteit van offline vormen van geweld zullen vergroten. Het werk van Stuart (2019) is tot op heden de eerste studie waarin door middel van etnografisch onderzoek wordt beschreven hoe jongeren die onderdeel uitmaken van gangs gebruikmaken van social media en hoe dit het ontstaan en verloop van conflicten beïnvloedt. Hij laat zien hoe jongeren die opgroeien op zowel de fysieke als de digitale straat zich in toenemende mate rekenschap geven van de performativiteit van hun gedrag op social media, onder andere omdat zij zelf (ook) online content plaatsen waarin zij zichzelf beter, sterker en gevaarlijker voordoen dan ze in werkelijkheid zijn. Als reactie hierop proberen jongeren een zogenoemde ‘*context collapse*’ – een term die verwijst naar het publiekelijk maken van (compromitterende) informatie die funest is voor de manier waarop iemand zich online presenteert (boyd, 2014) – te bewerkstelligen om de gevaarlijke en gewelddadige poses in de digitale content van hun rivalen openlijk op social media te betwisten. Ze doen dit aan de hand van het verzamelen, genereren en publiceren van informatie die de online uitingen van hun rivalen tegenspreken of in twijfel trekken (Stuart, 2019, 3).

De studie van Stuart (2019, 8) illustreert dat jongeren gebruikmaken van verschillende strategieën om de performativiteit of de ‘fakeness’ van de digitale content te laten zien. De eerste strategie betreft ‘*cross referencing*’. Hiermee verwijst Stuart (p. 8) naar het proces waarbij door het digitaal verspreiden van informatie, in de vorm van social mediaposts uit het verleden of privé-informatie of beeldmateriaal waar niet alle volgers van op de hoogte zijn, openlijk vraagtekens worden geplaatst bij online claims van geweld. ‘*Calling bluffs*’, de tweede strategie die Stuart (p. 8-9) onderscheidt, gaat een stapje verder. Hierbij worden jongeren die gewelddadige claims op social media plaatsen publiekelijk uitgedaagd om de daad bij het (digitale) woord te voegen. ‘*Catching lacking*’ vertegenwoordigt de laatste strategie. ‘To catch someone lacking’ wil zeggen dat jongeren worden geconfronteerd in een niet-gang-gerelateerde sociale context, zoals op school of werk, tijdens niet-gang-gerelateerde activiteiten. Het idee hierachter is dat zelfs personen met de meest gewelddadige reputaties zich niet gedurende de gehele dag op deze manier gedragen. Het zijn deze momenten waarop jongeren hopen hun rivalen te treffen, zonder de bescherming van andere gangleden of vuurwapens (p. 9).

Stuart (p. 10-12) beschrijft dat deze drie strategieën verschillen in de mate waarin de uitdagingen resulteren in fysiek geweld, waarbij ‘*catching lacking*’ vanwege het risico op een fysieke confrontatie de hoogste waarschijnlijkheid kent om uit te monden in geweld. In het

merendeel van de gevallen resulteren de online uitdagingen echter niet in geweld, maar worden (online) reputaties op social media hersteld op innovatieve en niet-gewelddadige wijze (p. 13). De studie van Stuart laat hiermee zien dat social media ook nieuwe mogelijkheden bieden om gewelddadige uitdagingen te de-escaleren of te vermijden. Bovendien waarschuwt Stuart (p. 15) dat het schier onmogelijk is om op basis van posts op social media af te leiden of dit resulteert in fysieke vormen van geweld, omdat het buitenstaanders in veel gevallen ontbreekt aan de (achtergrond)kennis om digitale content goed te kunnen begrijpen en duiden.

18.3 Drill, geweld en social media onder Rotterdamse jongeren

In het vervolg van dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de Rotterdamse online drillrapcultuur. We beginnen met het geven van een overzicht van de manier waarop de drillers in ons onderzoek gebruikmaken van social media om elkaar uit te dagen. Daarna beschrijven we hoe de drillers elkaar online bedreigen, maar ook hoe zij via social media oproepen om geweld te gebruiken tegen vrienden en vriendinnen van drillrappers. Vervolgens besteden we aandacht aan de manieren waarop de drillers proberen elkaars gewelddadige poses te deconstrueren door allerlei privé-informatie over elkaar publiek te maken. We besluiten dit hoofdstuk met het geven van een overzicht van de verschillende soorten *beefs* – provocaties – die in ons onderzoek de revue zijn gepasseerd en welke online-offline dynamiek er in deze groepsconflicten viel waar te nemen. Hierbij dient op voorhand opgemerkt te worden dat het aantal *beefs* dat resulteert in fysieke vormen van geweld in het door ons verzamelde materiaal beperkt blijft tot enkele gevallen. Hiervan springt het dodelijke steekincident op de Pier in Scheveningen van begin augustus 2020 het meest in het oog.

Digitale provocaties

Wetenschappelijke studies illustreren hoe gangleden social media lijken te gebruiken om rivaliserende groepen uit te dagen tot gewelddadige confrontaties (Deuchar & Holligan, 2010; Pyrooz e.a., 2015; Patton e.a., 2016, 2017; Lynes e.a., 2020). Ons empirisch materiaal bevat ook diverse voorbeelden van het gebruik van social media om rivalen uit te dagen. Een manier hiervan is het zichzelf of hun vrienden fotograferen of filmen terwijl ze aanwezig zijn in de buurt van een rivaliserende groep, een verschijnsel dat in de drillrapcultuur *opp block* wordt genoemd. Er wordt hier gebruikgemaakt van dezelfde functionaliteiten van social media die de drillers gebruiken om via social media te communiceren dat ze in hun eigen wijk zijn. Hieronder vallen het gebruik van geotags om hun locatie kenbaar te maken en het gebruik van specifieke filters die de locatie weergeven.

Dergelijke voorbeelden kunnen in de context van de drillrapcultuur worden geïnterpreteerd als provocaties. In onze studie komen we diverse voorbeelden tegen van wat in de UK-drill wordt omschreven als *'postcode wars'* (Ilan, 2020, 12): rivaliteiten tussen buurten met verschillende postcodes. Toch valt op dat deze beelden van de aanwezigheid op *opp block* niet altijd als serieus of bedreigend worden ervaren. Zo deelde een Amsterdamse drillrapper zijn aanwezigheid in een Rotterdamse buurt door een *direct message* te sturen met foto's uit de buurt naar een Rotterdamse drill. Op de gedeelde screenshot valt te lezen hoe de Rotterdamse driller hierop reageert met: *'Jatoch, om 6 uur 's ochtends staat iedereen posted.'*

Hiermee geeft hij aan dat het niet verwonderlijk was dat er niemand op straat te vinden was, simpelweg omdat het vroeg in de ochtend was.

In lijn met het documenteren van de aanwezigheid op *opp block* op momenten van de dag dat de kans bijzonder klein is dat leden van de rivaliserende groep eveneens in de buurt aanwezig zijn, zien we voorbeelden van drillers die zichzelf filmen of fotograferen – soms met capuchon op – in een rijdende auto. Ook in dergelijke gevallen is de kans dat het tot een daadwerkelijke confrontatie leidt klein en lijkt het hier vooral te gaan om symbolische provocaties. Dit herkennen we ten slotte ook in een praktijk die door jongeren ‘*Snap en go*’ wordt genoemd. Jongeren wekken daarmee vooral de indruk dat ze op *opp block* zijn geweest, maar zijn daar doorgaans slechts heel kort geweest om een foto te maken. Nadat zij snel weer zijn vertrokken, plaatsen zij op veilige afstand pas het bewijs van het betreden van het territorium van hun rivaal online.

Als reactie op deze meer symbolische uitdagingen komen we in ons onderzoek ook voorbeelden tegen waarin rivalen concreet worden opgeroepen om zich op specifieke momenten te begeven in hun buurt. Een voorbeeld hiervan is een post waarin een Rotterdamse jongen aangeeft ‘*kom me halen ben op [verbastering van straatnaam] jullie weten waar ik ben*’. Er zijn ook posts op social media die een stuk specifieker zijn dan de eerdergenoemde voorbeelden. Zo deelt een Amsterdamse driller een privégesprek via Snapchat met een Rotterdamse driller, waarbij de laatstgenoemde hem het volgende bericht had gestuurd: ‘*Chat niet veel kom !*’ We herkennen hierin wat Stuart (2019, 8-9; 2020, 134-136) ‘calling bluffs’ noemt, een strategie waarbij jongeren die gewelddadige claims op social media plaatsen publiekelijk worden uitgedaagd om de daad bij het (digitale) woord te voegen. De Amsterdamse driller reageert echter niet door zich te begeven naar Rotterdam. In plaats daarvan deelt hij zelf zijn locatie, inclusief zijn vermeende huisnummer en postcode en voegt hij aan zijn bericht toe: ‘*Sta nu hier chat niet veel !! Bel als je er bent !!!*’

Online bedreigingen

In het door ons verzamelde materiaal komen we ook voorbeelden tegen van digitale content die verder gaan dan het publiekelijk beschimpen of uitdagen van (andere) drillrappers en gezien kunnen worden als online bedreigingen. Een Rotterdamse driller plaatst op Snapchat een afbeelding van een jongeman met het volgende bijschrift:

[Naam jongen] van [naam school en locatie] (...)

500 euro wie hem klapt en filmt

Dit gebeurt er Wnr ksb fans neppe accounts maken en dingen lullen over me kind

Dan ga ik research naar je doen en geld op je hoofd zetten maakt niet uit hoe oud je bent

(juni 2020, Snapchat)

In dit bericht looft de Rotterdamse driller een geldgedrag uit om een jongen, waarvan zijn voornaam en school wordt gedeeld, in elkaar te slaan en dit te filmen. Dezelfde Rotterdamse driller plaatst gedurende onze onderzoeksperiode meerdere van dit soort oproepen tot geweld. Naast het slaan van specifieke personen looft hij ook beloningen uit om iemand neer te

steken: *'Wie die [naam] voor me steekt krijgt 1 kop (duizend). Hij hoeft niet dood maar cheff die man gwn haha. Zware onkruid die gast'*, gevolgd door een lachende emoji.

Er zijn ook voorbeelden van bedreigingen die een stap verder lijken te gaan dan (zware) mishandeling. In diverse groepen op Telegram werd een dodenlijst verspreid, waarop verschillende drillers uit Amsterdam, Rotterdam en Den Haag stonden opgesomd. Van wie de lijst nu echt afkomstig was en in hoeverre deze dodenlijst serieus moet worden genomen, kon in ons onderzoek niet worden vastgesteld. Wel plaatste een van de Rotterdamse drillers gedurende de onderzoeksperiode op Snapchat diverse berichten om te achterhalen wie de persoon was die achter het verspreiden van de dodenlijst zat waarop zijn naam prijkte. Zo plaatste hij een foto van een specifieke locatie met het bijschrift *'Wie kijkt voor me of [naam] daar woont !!!! Je word betaald om te achterhalen of hij daar woont !!!'*. In een volgend bericht loofde hij zelfs een beloning uit voor de persoon die de vermeende maker van de dodenlijst vindt en om het leven brengt: *'7000,- [naam] Alsje hem dood maakt krijgje netjes 5 duizend per maand 5 maanden lang'*

Naast dat de naam van de eerdergenoemde Rotterdamse driller op een dodenlijst stond, troffen we ook een voorbeeld van een post die op social media werd verspreid die veel gelijkenis vertoont met de oproepen tot geweld die deze driller zelf gedurende de onderzoeksperiode meermaals plaatste. In dit bericht wordt er een geldbedrag uitgelooft aan degene die de Rotterdamse driller en nog iemand anders neersteekt of laat rennen, gevolgd door de opmerking: *'GEEN CAP JE KRIJGT DE BELONING ECHT'*. Met de uitspraak 'geen cap' – een gedeeltelijke Nederlandse vertaling van de uitspraak 'no cap' die online ook wel wordt geschreven als 'no 🗨️' of '✖️🗨️' – wil de driller aangeven dat hij niet liegt en probeert hij de indruk over te brengen dat er daadwerkelijk een geldbedrag in het verschiet ligt voor de persoon die navolging geeft aan de oproep.

De (online) conflicten die we tijdens ons onderzoek tegenkwamen, blijven echter niet beperkt tot de direct betrokkenen. Naast dat meerdere drillers geldbedragen in het vooruitzicht stelden om *opps* te laten rennen, in elkaar te slaan of neer te steken, kwamen we tijdens de onderzoeksperiode tevens drie verschillende voorbeelden tegen van bedreigingen aan het adres van vriendinnen van drillers. Deze posts bevatten een foto van de vrouw, een explicitering dat het hier ging om de vriendin van een specifieke driller, en in één geval de locatie waar deze vriendin woonachtig zou zijn. In alle gevallen werden diverse geldbedragen beschikbaar gesteld om deze vriendinnen van de drillers te mishandelen, neer te steken, te verkrachten en zelfs in één geval om haar dood te maken.

Exposen van drillers

In de eerdere beschrijving van de symbolische praktijken van het betreden van *opp blocks* en het uitdagen van *opps* vallen strategieën te herkennen die erop gericht lijken om de gewelddadige poses van de drillers te nuanceren of zelfs te betwisten en om aan de buitenwereld kenbaar te maken dat de drillers aan het 'cappen' zijn. In het door ons verzamelde materiaal vinden we echter voorbeelden waarin het proberen te bewerkstelligen van de zogenoemde 'context collapse' (boyd, 2014; Stuart, 2019) nog nadrukkelijker valt waar te nemen. De drillers in onze studie proberen elkaar op social media te *exposen*, in het bijzonder door socialmediaposts uit het verleden, privé-informatie of beeldmateriaal waar niet alle online volgers van op de hoogte zijn, te delen (vgl. Stuart, 2019, 8).

In september 2019 plaatst een Rotterdamse driller het volgende op zijn Instagramaccount: *'Al dat gesneakdiss en geacteerde gangsterrap komt me kanker reet uit. Alleen met mask on ben je eng laat me deze youngniggus niet gaan exposen met hun voornamen en foto's van gezichten'*. De Rotterdamse driller in kwestie, die het gedurende de onderzoeksperiode aan de stok had met verschillende (drill)rappers en -rapformaties uit het land, windt zich op over het 'gesneakdiss' aan zijn adres. Deze term verwijst naar het beledigen van anderen, zonder deze met naam of toenaam te noemen, terwijl uit de context van de belediging wel valt op te maken dat het over deze specifieke persoon gaat. In de laatste zinnen van zijn bericht roept hij de Amsterdamse drillers op hun beledigingen of uitdagingen de volgende keer specifiek te maken, ofwel door hem uit te nodigen tijdens een sessie op Instagram Live (*'next time wanneer je mij disst op instalive nodig me uit'*) of door hem te taggen in het bericht (*'of@me'*).

Het tweede punt waar de Rotterdamse driller aanstoot aan zegt te nemen is de 'geacteerde gangsterrap'. Hiermee geeft hij expliciet uitdrukking aan zijn overtuiging dat wat de drillers verkondigen in hun muziek 'geacteerd' is en daarmee dus niet authentiek zou zijn. Het exposen van deze Amsterdamse drillers – wier identiteit lange tijd onduidelijk was omdat zij altijd een masker droegen in hun clips en posts op social media – zou gericht zijn op het inzichtelijk maken van de performativiteit van deze drillers. Uiteindelijk deelt de Rotterdamse driller een serie foto's via de story-functie op Instagram. Elke afzonderlijke foto is gericht op het exposen van de verschillende leden van de Amsterdamse formatie, onder andere door hun voor- en achternamen te delen en de opleiding die een van de drillers zou volgen.

Gedurende ons onderzoek werd over de leden van deze Amsterdamse drillgroep ook andersoortige privé-informatie publiek gemaakt, zoals we zien in het volgende publiek gemaakt privégesprek op Snapchat:

Yoo

Je hebt toch beef met [naam Amsterdamse driller]

Je moet deze man niet serieus nemen, hij heeft geen geld. Hij is op niks. Zogenaamd op racen, enige wat ie pakt is een kapotte iPhone 5. Hij vraagt meiden om geld.

Omdat ie geen geld heeft. Niet eens €20 voor boodschappen.

(augustus 2020, Snapchat)

De verstuurder licht toe dat ze enige tijd een relatie heeft gehad met de Amsterdamse driller in kwestie en om die reden uit de eerste hand weet dat de rapper niet serieus moet worden genomen omdat, in de woorden van de verstuurder van het bericht, *'hij is yusu (serieus) zielig'*. De reactie van de ontvanger van dit bericht is: *'hhhhhhh jij bent geweldig k zweer'*, gevolgd door een lachende emoji en twee rode hartjes.

Afbeelding 18.1 Snapchat

Afbeelding 18.2 Snapchat

Naast dergelijke privé-informatie zien we dat er ook andere informatie over de rappers wordt gedeeld die moeilijk valt te rijmen met hun pose als driller. Opmerkelijk is dat het hier gaat om foto's uit een politieonderzoek. Op de eerste foto (afbeelding 18.1) zien we een Amsterdamse driller die wegrent omdat hij achterna wordt gezeten door iemand met een mes. Dit tafereel wordt door de gebruiker die dit bericht op social media plaatst gezien als bijzonder lachwekkend en niet in overeenstemming met de manier waarop deze Amsterdamse driller zich profileert. Op afbeelding 18.2 valt te zien hoe een Amsterdamse driller achterna wordt gezeten door een drietal jongemannen en met een kapmes in zijn hand op het spoor van de metro wordt gegooid. Ook hier zien we dat de pose van de driller openlijk in twijfel wordt getrokken, getuige het bijschrift: *'je had je kapmes in je hand je werd toch gegooid op het spoor en je mes werd afgepakt wat een driller dus'* 🤔🤔🤔.

Opmerkelijk genoeg beschikken de drillers in ons onderzoek over informatie en foto's uit (lopende) opsporingsonderzoeken, zoals afbeeldingen 18.1 en 18.2 illustreerden. Bij een andere foto uit een politieonderzoek – een passage uit een verhoor – schrijft een Rotterdamse driller: *'okay okay bij deze staak ik de beef ik wil geen ruzie meer boys tis opgelost cant beef no rats'*. De Rotterdamse driller laat hiermee doorklinken dat hij het afleggen van een verklaring afkeurt, maar ook dat hij hierdoor afstand neemt van het conflict met de (jonge)man die over hem heeft verklaard. Ondanks dat dit niet geëxpliciteerd wordt, lijkt hij te zinspelen op de waarschijnlijkheid dat deze jongeman in het geval van een escalatie van de beef de zwijgplicht van de straat nogmaals met voeten zal treden, met allerhande potentieel nadelige gevolgen voor de Rotterdamse driller.

‘Snitchen’, oftewel het afleggen van een verklaring bij de politie, is een praktijk die op straat vrijwel unaniem wordt afgekeurd. Sterker, ondanks dat verdachten tijdens verhoren een zwijgrecht hebben om erop toe te zien dat zij niet hoeven mee te werken aan zelfincriminatie, lijkt er binnen de straatcultuur eerder sprake te zijn van een zwijgplicht (Roks & Van den Broek, 2017, 45). Omdat geruchten over snitchen op zowel de fysieke als de digitale straat funest kunnen zijn voor iemands reputatie, is er jongeren op straat, onder wie ook drillers (Ilan, 2020, 9), veel aan gelegen om dergelijke verhalen snel de kop in te drukken. Social media vormen een dankbaar podium om deze hooggehouden zwijgnorm te communiceren en aan te geven dat iemand niet heeft gesnitcht, bijvoorbeeld door passages uit het verhoor te delen (Roks, 2015, 423). Dit zien we terug in de volgende post van de eerdergenoemde Rotterdamse driller, die zelf het volgende fragment van een deel van zijn conversatie met de wijkagent via Snapchat deelt:

Er gaan geruchten rond dat ik verklaring heb afgelegd over die x toen ik moest komen naar bureau maar niks wilde verklaren en mijn moeder ging praten. Hoe zit dat? Want zover ik weet had ik gezegd dat ik niets met praten over de zaak te maken wilde hebben. Om deze redenen dus.

(april 2020, Snapchat)

De Rotterdamse driller deelt in dit geval zelf informatie om te bewijzen dat hij niets verklaard heeft en om de geruchten dat hij een snitch zou zijn naar het land der fabelen te verwijzen. Zijn aanpak heeft echter niet de gewenste uitwerking. Een andere Amsterdamse driller reageert met:

*Wooow je hebt wijkagent opgeslagen in je tel je bent die ORGIE SNITCH !!!
Maar je bent driller ?
WTF is dit*

(april 2020, Snapchat)

Bovendien voegt hij aan zijn post toe dat de Rotterdamse driller nog ‘*erger dan een rat*’ is, omdat hij publiekelijk zijn moeder de schuld geeft van de gang van zaken. Op hun beurt worden deze Amsterdamse drillers weer door een andere Rotterdamse driller uitgemaakt voor ‘*snitchgang*’ bij een foto van een passage uit een verhoor waarbij zij betrokken waren.

18.4 Beefs

In dit hoofdstuk hebben we tot nu toe diverse voorbeelden gepresenteerd die zicht geven op de manieren waarop beefs tussen drillers of tussen drillgroepen op social media vallen te herkennen. In het vervolg van dit hoofdstuk besteden we aandacht aan drie verschillende beefs die we in de context van ons onderzoek zijn tegengekomen. Twee van deze conflicten vonden plaats in de zomer van 2020 en een van de beefs dateert uit 2018 en 2019. Op basis van deze studie is niet goed en volledig te achterhalen wat de aanleiding van deze conflicten is. Om deze reden richten we onze aandacht daarom vooral op het beschrijven van het verloop van deze beefs, met specifieke aandacht voor de rol van social media.

'Fuck je dode mattie'

Het eerste voorbeeld betreft een beef die plaatsvond tussen een Rotterdamse en Amsterdamse driller en begon in 2018. Afgaande op een screenshot van een conversatie in de DM van de Rotterdamse driller hebben de rappers al sinds 2018 contact. Sterker, de screenshot verraadt dat de Amsterdamse driller een aantal keren positief reageerde op posts die door de Rotterdamse driller op Instagram werden geplaatst. Om die reden post de Rotterdamse driller ten tijde van de beef dan ook: *'mannen waren gewoon fan vroeger beter doe je kalm'*, gevolgd door drie lachende emoji's. Op enig moment ontstaat er een conflict tussen de beide drillers, iets wat voor de Amsterdamse driller ook in eerste instantie niet duidelijk leek te zijn, getuige zijn reactie *'Ma wat is die torie? Beef of wat?'* aan het adres van de Rotterdamse driller in zijn DM.

Wel valt er in deze beef zicht te geven op de manier waarop dit conflict zich online heeft ontwikkeld. Op YouTube zijn diverse opnames te vinden van digitale interacties tussen deze twee drillers. In een van deze video's is een gedeelte van een Instagram Live-sessie van de Rotterdamse driller opgenomen waarin hij 'live gaat' met de Amsterdamse driller. Deze functionaliteit van Instagram stelt volgers in staat om de digitale interactie tussen beide personen in een split screen te volgen. Aan het begin van de opname zien meer dan 350 mensen hoe de Rotterdamse driller een handwapen laat zien. De Amsterdamse driller reageert lachend met *'Zo'n kleine lieve pistooltje'* en lijkt niet onder de indruk van het vuurwapen dat hem getoond wordt. Terwijl de Rotterdamse driller met het wapen door een woning loopt, vraagt hij: *'Ai no, waar was je gisteren G?, waar was je gisteren?'*, en hij verwijt de andere rapper dat hij aan het schuilen was. De Amsterdamse driller reageert hier lachend op, onder andere door de Rotterdamse driller bij zijn voornaam aan te spreken en te stellen dat de rapper helemaal niet naar zijn buurt was gekomen. Vervolgens praten de drillers door elkaar heen en verwijten ze elkaar dat ze niet zo 'echt' zijn zoals ze zich voordoen. In het bijzonder beschuldigen ze elkaar van 'broke' zijn (geen geld hebben).

Het aantal mensen dat op dat moment live naar deze interactie kijkt, is dan opgelopen tot meer dan 500. De interactie tussen beide drillers neemt een wending wanneer de Amsterdamse rapper zegt: *'fuck je dode mattie'*, een belediging aan het adres van de Rotterdamse driller, die dan vrij recent een goede vriend is verloren. *'Lekker voor je'*, herhaalt de Amsterdamse driller een aantal maal. De Rotterdamse driller lijkt, terwijl het aantal kijkers dan inmiddels is opgelopen tot meer dan 650, zich steeds meer op te winden en stelt: *'Je bent geen goon (gangster) mattie, als ik catch jou mattie, als ik jou catch is het afgelopen.'* Dan wordt de sessie op live vrij abrupt beëindigd. In een andere livesessie tussen beide drillers gaat het wederom om de overleden vriend van de Rotterdamse driller. De Rotterdamse driller zegt, terwijl hij in een auto zit en zijn camera bij herhaling richt op zijn vuurwapen: *'Ey broer, DM, DM me die adres, ik kom G, ik kom G, je gaat dood broertje voor die disrespect op mijn homie'*, en dan wordt, met meer dan 250 mensen die live meekijken, de sessie wederom beëindigd.

Naast de belediging van de overleden vriend van de Rotterdamse driller in de eerdere livesessies plaatst de Amsterdamse driller ook een video op Snapchat waarin hij zegt: *'Kanker [naam Rotterdamse driller], met je kanker dode vriend, doe er wat aan vriend.'* De Rotterdamse driller lijkt hier gehoor aan te geven en deelt via social media diverse

afbeeldingen en video's waarop hij zich naar verschillende locaties in de regio Rotterdam begeeft waar de van oorsprong Amsterdamse driller zich zou bevinden. De laatstgenoemde komt echter niet opdagen en de Rotterdamse driller deelt diverse 'bewijzen' via social media dat hij de Amsterdamse driller heeft geprobeerd te bellen terwijl hij op de afgesproken locaties was, maar dat deze niet opnam. Ondanks de verhitte discussies en muzikale en digitale provocaties en bedreigingen komt het echter niet tot een fysieke confrontatie tussen deze Amsterdamse en Rotterdamse driller.

'Ik zeg je eerlijk, ik kan je geen boks geven'

Het tweede voorbeeld betreft een kortstondige beef die zich afspeelde in de zomer van 2020 en illustreert hoe geweld dat zich voordoet op de fysieke straat terecht kan komen op de digitale straat, bijvoorbeeld doordat foto's en video's van geweldsincidenten online worden geplaatst (vgl. Irwin-Rogers e.a., 2018, 404). In augustus 2020 verschijnen er op diverse social media-accounts beelden van een vechtpartij tussen een driller uit Den Haag en diverse jongeren die claimen onderdeel uit te maken van een Rotterdamse drillgroep. In het geval van deze beef kan, in tegenstelling tot het eerste voorbeeld, wel gereconstrueerd worden hoe dit conflict begon, omdat delen van het voorval door meerdere personen zijn gefilmd en online zijn geplaatst. Een Rotterdamse driller die betrokken is bij deze beef deelt via de Story-functie van Instagram het verloop van de interactie door het delen van diverse video's van het voorval. In een opname waarbij hij zichzelf filmt, luidt hij de reeks beelden in:

Die mensen komen mij houden, die komen gewoon mij houden. Ik ben gewoon met een paar maten. Jongen, ik geef die mensen boks, ik wil die mensen boks geven. Ze willen geen boks geven, ze willen gewoon met die mensen linken van [naam Amsterdamse drillgroep] blablabla. Boeit mij verder niet, want ik ben op niks, ik ben gewoon artiest, die mensen komen op mij.

Hij voegt hieraan toe dat de beef na het plaatsen van de video's wat hem betreft klaar is en dat hij doorgaat met zijn leven als 'artiest' en het verdienen van geld.

Na deze introductie plaatst hij de opname op Instagram van de interactie die hij zojuist heeft beschreven. Op de video valt te zien hoe de Rotterdamse driller in beeld komt en een persoon, van wie het gezicht niet in beeld komt, een boks wil geven. Het gaat om een driller die afkomstig is uit Den Haag. Er valt te horen hoe hij reageert met: *'Ik zeg je eerlijk, ik kan je geen boks geven. Ik ben echt met boys, je weet toch? Van die andere kant.'* De volgende story van de Rotterdamse driller is een selfie met het bijschrift *'3 minutes later....'* Wat volgt is een video met schokkerige beelden waarbij de driller uit Den Haag door meerdere personen wordt vastgehouden en wordt geslagen. Aan de video is de tekst toegevoegd: *'Link niet met [naam Amsterdamse drillgroep] en [naam Amsterdamse driller] ik herhaal link niet'*, waarmee door de Rotterdamse driller wordt toegelicht dat de driller uit Den Haag klappen kreeg omdat hij een kant koos in een al langer bestaande beef tussen drillers uit Amsterdam en Rotterdam. De opname brengt duidelijk in beeld dat de driller uit Den Haag van twee verschillende jongemannen een klap op zijn hoofd krijgt. Te horen valt dat de Rotterdamse driller die de video's plaatste roept: *'Wij zijn [naam Rotterdamse drillgroep], wij zijn [naam Rotterdamse*

drillgroep]. Niet lullen, ga naar Damsco. Ey boys, sla die man kapot man.’. De video eindigt wanneer de driller uit Den Haag groggy weg strompelt.

Enkele uren na de vechtpartij plaatst de driller uit Den Haag een afbeelding van zichzelf op Instagram met het volgende onderschrift:

*Ben gejumped net scheveningen door 15man was kk dronken een nigga trekt allebei me kettingen, ik pak hem vast trek mij kettingen terug en trek die van hem ,ze trekken hun beginnen op me te springen ik was met 5 man maar ik moest alleen vechten opgeven moment ik handel niet meer krijg van alle kanten. Ik ben osso gekomen met me LV tas op me met me iphone 11 mijn kettingen en die van die gozer. Alles is op me gebleven. God is groot #OneManArmy
(augustus 2020, Snapchat)*

Later plaatst hij bovendien foto’s online van de kettingen die hij afhandig heeft gemaakt van zijn aanvallers, die hij vervolgens in een video zelfs eigenhandig en op ogenschijnlijk professionele wijze met behulp van een vloeistof controleert op hoeveel karaat goud de kettingen zijn. Bovendien plaatst hij een oproep op social media dat hij met de opbrengst van de verkoop van de kettingen zijn volgers mee uit eten neemt.

Deze beef heeft de potentie om viraal te gaan en de opname van de driller uit Den Haag die door meerdere mensen werd geslagen, kon worden gevonden op diverse social media-accounts die in de loop van het onderzoek werden gevolgd. Het gevolg van het online plaatsen van deze beef voor de direct betrokkenen – in dit geval de driller uit Den Haag – kan zijn dat de (online) groepsdruk dermate groot wordt, onder andere omdat het online publiek op de digitale straat vele malen groter en anoniemer is dan offline (Urbanik & Haggerty, 2018, 1356), dat de betrokkenen zich genoodzaakt voelen om met geweld te reageren (Irwin-Rogers e.a., 2018, 406). In deze beef is daar echter geen sprake van. Sterker, de driller uit Den Haag plaatst op zijn story op Instagram de volgende boodschap: *‘Krijg veel liefde maar denhaag blijf kalm ik ben een man en maak me eigen keuzes x❤️.’* Ondanks dat deze beef breed werd uitgemeten op social media, besluit de driller uit Den Haag om niet (direct) te reageren met geweld.

‘Morgen ben IK Skiffa en mijn loca gaat aan niemand Wacked mij’

De derde en laatste beef die we bespreken kent in tegenstelling tot de eerste twee voorbeelden wel een gewelddadige afloop: als gevolg van een steekincident komt er een jongeman om het leven. Het incident werd voorafgegaan door een beef tussen een Amsterdamse en Rotterdamse drillgroep. Deze beef, waarvan de ontstaansgeschiedenis in ons onderzoek niet kon worden vastgesteld en waarvan een betrokken Rotterdamse driller op social media zelf aangeeft dat hij niet meer weet hoe het conflict is begonnen, ontwikkelde zich gedurende enkele maanden via social media en kende een verloop waarin tussen deze twee groepen de nodige muzikale en digitale provocaties en online bedreigingen werden uitgewisseld. Een groot deel hiervan hebben we in dit hoofdstuk beschreven. Afbeeldingen 18.3 en 18.4, die kort na elkaar door vertegenwoordigers van de respectievelijke drillgroepen op social media werden geplaatst, geven een inkijk in het verloop van deze beef.

Afbeelding 18.3 Snapchat

Afbeelding 18.4 Snapchat

De beschuldigingen en beledigingen die vallen terug te lezen op afbeeldingen 18.3 en 18.4 zijn gericht op het neerzetten en herbevestigen van de eigen identiteit als driller en het deconstrueren van de poses van de andere drillers. Veel aspecten hiervan zijn in hoge mate symbolisch en kennen een performatief karakter. In de interactie tussen leden van de Amsterdamse en Rotterdamse drillgroep komen we echter ook twee voorbeelden tegen waarin het uitdagen van elkaar een stuk concreter wordt. Een Rotterdamse driller plaatst een dag voor het fatale steekincident het volgende bericht op social media:

[Naam Nederlandse drillgroepen], en iedereen die linkt met hun zijn kanker flikker ze durven niks te doen bij mij en mijn members enigste stoere wat deze jongens doen is me vriendin bedreigen en onze families exposen terwijl wij willen hun eraf niet hun meisjes (twee lachende emoji's).

Jullie zijn hun fans toch zeg tegen hun kom ergens midden van Amsterdam en Rotterdam meetn dan gaan we die beef daar regelen in 1x.

Ik [naam Rotterdamse driller] herhaal ik wil hun allemaal tegelijk ergens meeten dan gaan we het daar regelen (knipoog-emoji)

Ik weet dat ze dit niet willen doen en door gaan gaan met me vriendin pesten [naam Rotterdamse driller] zijn vriendin pesten ZEG DIE MANNEN KOM MEETEN Vandaag vandaag regelen we het nog

(augustus 2020, Snapchat)

Een Amsterdamse driller plaatst op dezelfde dag het volgende bericht op Snapchat: *‘Morgen ben IK Skiffa en mijn loca gaat aan niemand Wacked mij’*, waarmee hij aangeeft de volgende dag naar Scheveningen (*‘Skiffa’*) te gaan en zijn locatiefunctie op zijn social media-accounts aan te zetten zodat anderen kunnen zien waar hij is (*‘mijn loca gaat aan’*), en besluit hij door te stellen dat niemand hem wat zal kunnen aandoen (*‘niemand Wacked mij’*).

Tegen het einde van de middag verschijnen er op diverse social media-accounts diverse berichten over een incident dat zich op Scheveningen zou hebben afgespeeld. Niet veel later plaatst iemand een video van een deel van het incident. Op de video valt te zien en horen dat er paniek uitbreekt op de pier in Scheveningen. Jongens en meisjes duwen elkaar opzij, schreeuwen en proberen weg te rennen. Een persoon met een vuurwapen rent door de video en op de achtergrond zijn pistoolschoten te horen. Ook worden er foto’s gepost van een jongeman die op de grond ligt en vecht voor zijn leven. Op 10 augustus 2020 komt de 19-jarige Cennethson Janga – die ook wel bekend stond als ‘Chuchu’ – om het leven op de pier van Scheveningen.

De dood van deze jongeman wordt door aanhangers van de Amsterdamse drillers, hoe cru dat ook moge klinken, gevierd op social media en het lijkt alsof zij proberen de beef een gevolg te geven. In de dagen en weken na de dood verschijnen er diverse berichten op social media waarin ze het dodelijke slachtoffer belachelijk maken. Eind oktober plaatsen ze bovendien een nummer online waarin ze laten doorklinken hoe ze de confrontatie met de Rotterdamse drillers hebben beleefd. Een van de Rotterdamse drillers wordt belachelijk gemaakt omdat hij zijn vriend aan zijn lot overliet, en van een andere Rotterdamse driller wordt gezegd dat het jammer is dat niet hij het dodelijke slachtoffer was. Een van de Amsterdamse drillers rapt bovendien: *‘Als ik terugkijk ja, dan ben ik trots.’*

18.5 Conclusie

Drill is een recent opgekomen en onder jongeren populaire muziekstroming die vooral bekend is vanwege de communicatie van geweld in videoclippen en rapnummers. In de Nederlandse media is drill de afgelopen jaren vooral in verband gebracht met (een toename) van steekincidenten onder jongeren (Bahara, 2019, 2020). In dit hoofdstuk lag onze focus op het social mediagebruik van de drillers uit ons verkennende onderzoek naar de drillrapcultuur in Rotterdam. Onze resultaten laten, in lijn met eerdere studies naar drill in de Verenigde Staten (Stuart, 2019, 2020) en het Verenigd Koninkrijk (Ilan, 2020), zien dat de communicatie van geweld niet alleen plaatsvindt in muziek, maar vooral zichtbaar wordt in een bredere online drillrapcultuur. Om dit te illustreren hebben we een beschrijving gegeven van de beledigingen, uitdagingen, bedreigingen en conflicten die vielen waar te nemen in het socialmediagebruik van de drillers in onze studie.

De online drillcultuur waar we in dit hoofdstuk verslag van hebben gedaan, is een voorbeeld van de manier waarop manifestaties van straatcultuur – en straatcultuur in brede zin – als gevolg van het gebruik van social media door jongeren zich niet enkel afspeelt op de fysieke straten, maar ook zichtbaar worden op platforms als YouTube, Instagram en Snapchat. Voor deze digitalisering van de straatcultuur is in wetenschappelijke publicaties in

toenemende mate aandacht, waarbij het accent ligt op de veranderende dynamiek van gewelddadige interacties (zie onder andere Lane, 2019; Moule e.a., 2014; Patton e.a., 2017; Storrod & Densley, 2017; Stuart, 2019, 2020; Urbanik & Haggerty, 2018; Van Hellemont, 2012). Waar sommige van dergelijke studies uit de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk naar voren brengen dat social media kunnen fungeren als een trigger of katalysator voor fysiek, offline geweld (Patton e.a., 2013, 2017; Pyrooz e.a., 2015; Moule e.a., 2017; Irwin-Rogers e.a., 2017, 2018; Lauger & Densley, 2018; Urbanik & Haggerty, 2018), betogen meer recente studies dat social media ook nieuwe kansen en mogelijkheden bieden voor de-escalatie van conflicten en het vermijden van offline geweld (Stuart, 2019, 2020; Lane, 2019).

Wat opvalt in de voorbeelden in dit hoofdstuk is de symbolische communicatie van geweld. Ondanks dat de drillers in onze studie op frequente basis gewelddadige en provocerende content online plaatsen en daarin bovendien alluderen op de manieren waarop ze aan deze digitale woorden en claims op de fysieke straat gevolg gaan geven, blijft het aantal fysieke geweldsincidenten als gevolg van deze online uitingen beperkt. Veel geweld dat door drillers op hun social media tot uitdrukking wordt gebracht, kan worden gezien als performatief: meer gericht op het communiceren van een gevaarlijk en gewelddadig imago dan op een daadwerkelijke bereidheid tot het plegen van fysiek geweld (vgl. Stuart, 2019, 2020). Dit is een eerste voorzichtige indicatie dat lang niet al het geweld dat online gecommuniceerd wordt ook daadwerkelijk resulteert in geweldsincidenten, en dat jongeren social media gebruiken om online conflicten op een niet-gewelddadige manier te beslechten (vgl. Lane, 2019; Stuart, 2019).

Ondanks dat er in de online drillcultuur meer geweld wordt gecommuniceerd dan er feitelijk op straat plaatsvindt, maakt het verloop van de beefs die we in dit hoofdstuk hebben besproken ook inzichtelijk dat er wel een zeker risico gepaard gaat met de online performance van geweld. Het communiceren van geweld, zeker wanneer het gaat om specifieke provocaties of bedreigingen, kan immers wel degelijk resulteren in fysiek geweld. Sterker, Stuart (2020, 12) beschrijft dat in Chicago *'participation in drill and its related digital content greatly increases a young's risk of exposure to violence'*. Dit risico wordt vergroot in het geval de authenticiteit van drillers publiekelijk in twijfel wordt getrokken, maar met name wanneer de ruziënde partijen elkaar fysiek treffen (Stuart, 2020, 7). Het geweldsincident op de Pier van Scheveningen in augustus 2020, waarbij een dodelijk slachtoffer viel, is daarvan in ons onderzoek het meest duidelijke voorbeeld.

Bovendien laat ons onderzoek zien dat geweld op de digitale straat, ook in de symbolische varianten, de potentie heeft om een groot publiek van vrienden, rivalen en andere betrokkenen te bereiken en om, langs die weg, het ontstaan en verloop van conflicten en geweld te beïnvloeden. In dit hoofdstuk heeft de focus gelegen op de digitale interactie tussen drillers, maar op social media blijven uitingen van geweld en (groeps)conflicten niet beperkt tot de direct betrokkenen. Het gaat hier immers om digitale content die online zichtbaar is, gedeeld wordt en daarmee een veel groter publiek van fans en andere consumenten van drill bereikt die online meekijken (vgl. boyd, 2014). Hoe drillers, en Rotterdamse jongeren in het algemeen, omgaan met deze (online) druk kan echter op basis van onze studie niet worden achterhaald en dit dient in vervolgonderzoek nader te worden uitgediept.

Literatuur

- Actieplan Wapens en Jongeren (2020). *Actieplan Wapens en Jongeren*. Gevonden via www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/11/11/tk-bijlage-actieplan-wapens-en-jongeren, laatst geraadpleegd op 30 november 2020.
- Anderson, E. (1999). *Code of the Street. Decency, violence, and the moral life of the inner city*. New York: Norton.
- Bahara, H. (2019, 23 oktober). Is drillmuziek de katalysator voor de recente geweldsgolf onder jongeren? *De Volkskrant*. Gevonden via www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/is-drillmuziek-de-katalysator-voor-de-recente-geweldsgolf-onder-jongeren~b778afd9/, laatst geraadpleegd op 31 augustus 2021.
- Bahara, H. (2020, 23 augustus). Wie zijn de drillrapgroepen die zoveel zorgen baren? *De Volkskrant*. Gevonden via www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/wie-zijn-de-drillrapgroepen-die-zoveel-zorgen-baren~bcded124/, laatst geraadpleegd op 31 augustus 2021.
- Bahara, H. & E. Stoker (2020, 23 augustus). Bedreigingen in de drillrapscene: 'Het is idioot, er staat een beloning van onlinepunten op het hoofd van jongeren'. *De Volkskrant*. Gevonden via www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/bedreigingen-in-de-drillrapscene-het-is-idioot-er-staat-een-beloning-van-onlinepunten-op-het-hoofd-van-jongeren~b3028673/, laatst geraadpleegd op 31 augustus 2021.
- Bos, K. & Poel, R. van der (2020, 25 augustus). Wie moordt, die scoort in drillrap. *NRC Handelsblad*. Gevonden via www.nrc.nl/nieuws/2020/08/25/wie-moordt-die-scoort-in-drillrap-a4009827, laatst geraadpleegd op 31 augustus 2021.
- boyd, d. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Costello, L., McDermott, M-L. & Wallace, R. (2017). Netnography: range of practices, misperceptions and missed opportunities. *International Journal of Qualitative Methods* 16, 1-16. doi:10.1177/1609406917700647.
- Deuchar, R. & Holligan, C. (2010). Gangs, sectarianism and social capital: a qualitative study of young people in Scotland. *Sociology* 44(1), 13-30.
- Hallsworth, S. (2013). *The gang and beyond: Interpreting violent street worlds*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Haut, F. (2014). Cyberbanging: when criminal reality and virtual reality meet. *International Journal on Criminology* 2(2), 22-27.

- Hellefont, E. van (2012). Gangland online. Performing the Real Imaginary World of Gangstas and Ghettos in Brussels. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 20(2), 165-180.
- Ilan, J. (2015). *Understanding Street Culture. Poverty, crime, youth and cool*. Londen: Palgrave MacMillan.
- Ilan, J. (2020). Digital street culture decoded: why criminalizing drill music is street illiterate and counterproductive. *British Journal of Criminology*. Online beschikbaar via <https://doi.org/10.1093/bjc/azz086>.
- Irwin-Rogers, K. & Pinkney, C. (2017). *Social Media as a Catalyst and Trigger for Youth Violence*. Londen: Catch22.
- Irwin-Rogers, K., Densley, J. & Pinkney, C. (2018). Gang violence and social media. In: Ireland, J.L, Birch, P. & C.A. Ireland (eds.). *The Routledge International Handbook of Human Aggression*. Londen: Routledge, 400-410.
- Johnson, J. & Schell-Busey, N. (2016). Old Message in a New Bottle: Taking Gang Rivalries Online Through Rap Battle Music Videos on YouTube. *Journal of Qualitative Criminal Justice and Criminology* 4(1), 42-81.
- Kozinets, R. (2002). The field behind the screen: Using netnography for marketing research in online communities. *Journal of Marketing Research* 39, 61-72.
doi:10.1509/jmkr.39.1.61.18935.
- Kozinets, R. (2015). *Netnography: Redefined*. Londen: Sage.
- Lane, J. (2019). *The Digital Street*. New York: Oxford University Press.
- Lauger, T.R. & Densley, J.A. (2018). Broadcasting badness: Violence, identity, and performance in the online gang rap scene. *Justice Quarterly* 35(5), 816-841.
- Lynes, A., Kelly, C. & Kelly, E. (2020). Thug life: drill music as a periscope into urban violence in the consumer age. *The British Journal of Criminology*. Online beschikbaar via <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1093/bjc/azaa011>.
- Moule, R.K., Pyrooz, D.C., en S.H. Decker (2014). Internet adoption and online behaviour among American street gangs: Integrating gangs and organizational theory. *British Journal of Criminology*, 54(6), 1186-1206.
- Moule, R.K., Decker, S.H. & Pyrooz, D.C. (2017). Technology and conflict: Group processes and collective violence in the Internet era. *Crime, Law and Social Change* 68(1-2), 47-73.

- Patton, D.U., Eschmann, R.D. & Butler, D.A. (2013). Internet banging: New trends in social media, gang violence, masculinity and hip hop. *Computers in Human Behavior* 29(5), A54-A59.
- Patton, D.U., Eschmann, R.D., Elsaesser, C. & Bocanegra, E. (2016). Sticks, stones and Facebook accounts: What violence outreach workers know about social media and urban-based gang violence in Chicago. *Computers in human behavior* 65(1), 591-600.
- Patton, D.U., Lane, J., Leonard, P., Macbeth, J. & Smith Lee, J.R. (2017). Gang violence on the digital street: Case study of a South Side Chicago gang member's Twitter communication. *New media & Society* 19(7), 1000-1018.
- Peterson, J. & Densley, J.A. (2017). Cyber violence: What do we know and where do we go from here? *Aggression and violent behavior* 34(1), 193-200.
- Pyrooz, D.C., Decker, S.H. & Moule, R.K. (2015). Criminal and Routine Activities in Online Settings. *Justice Quarterly* 32(3), 471-499.
- Roks, R.A. (2015). Never snitch broertje, want de straat hoort het, *Ars Aequi* 64(5), 422-425.
- Roks, R.A. (2016). *In de h200d. Een eigentijdse etnografie over de inbedding van criminaliteit en identiteit*. Rotterdam: Erasmus University Rotterdam (PhD-dissertatie).
- Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2017). #HOUHETSTRAAT: straatcultuur op social media? *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit* 7(3), 31-50.
- Roks, R.A. & Broek, J.B.A. van den (2020). *Cappen voor Clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Storrod, M.L., en J.A. Densley (2017). 'Going viral' and 'going country': the expressive and instrumental activities of street gangs on social media. *Journal of youth studies*, 20(6), 677-696.
- Stuart, F. (2019). Code of the Tweet: Urban Gang Violence in the Social Media Age. *Social Problems*. Article first published online. <https://doi.org/10.1093/socpro/spz010>.
- Stuart, F. (2020). *Ballad of the Bullet. Gangs, Drill Music, and The Power of Online Infamy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Urbanik, M.M. & Haggerty, K.D. (2018). '#It's Dangerous': The Online World of Drug Dealers, Rappers and the Street Code. *The British Journal of Criminology* 58(6), 1343-1360.
- Young, J. (1999). *The Exclusive Society*. Londen: Sage.